

Agzamxo'djayeva M.SH

Kasr chiziqli funksiya $y = \frac{ax+b}{cx+d}$

Kasr-chiziqli funksiya

TIAME

Ikki chiziqli funksiyaning nisbatidan iborat:

$$y = \frac{ax+b}{cx+d} \quad (1)$$

kasr-chiziqli funksiyaning qaraymiz. Uning grafigi to'g'ri chiziq yoki giperbola bo'lishi mumkin:

1) agar $c=0$, $d \neq 0$ bo'lsa, (1) munosabat $y = \frac{a}{d}x + \frac{b}{d}$ chiziqli funksiya aylanadi, uning grafigi to'g'ri chiziqdan iborat;

TIAME

2) $c \neq 0$, $\frac{a}{c} = \frac{b}{d} = m$ bo'lsa, $y = \frac{mcx+md}{cx+d} = m$ ga ega bo'lamiz. Bu holda (1) funksiya grafigi Ox o'qqa parallel bo'lgan va $M(-\frac{d}{c}; m)$ nuqtasi chiqarib tashlangan $y=m$ to'g'ri chiziq bo'ladi;

3) $a \neq 0$, $\frac{a}{c} \neq \frac{b}{d}$. Oldin $\frac{ax+b}{cx+d}$ kasrdan butun qism ajratamiz:

$$\frac{ax+b}{cx+d} = \frac{a}{c} + \frac{b-\frac{ad}{c}}{cx+d} = \frac{a}{c} + \frac{bc-ad}{c^2} \cdot \frac{1}{x+\frac{d}{c}}, \text{ bunda}$$

$$\beta = \frac{a}{c}, \quad k = \frac{bc-ad}{c^2}, \quad \gamma = -\frac{d}{c}. \quad (2)$$

Bundan ko'rinadiki, $y = \frac{x+b}{cx+d}$ funksiya grafigi $y = \frac{k}{x}$ funksiya grafigi (giperbola)ni parallel ko'chirishlar bilan hosil qilinadi, bunda koordinatalar boshi $L(\gamma; \beta)$ nuqtaga o'tadi. γ , β va k lar (2) formulalar bo'yicha topiladi.

Kasr-chiziqli funktsiyaga doir masala

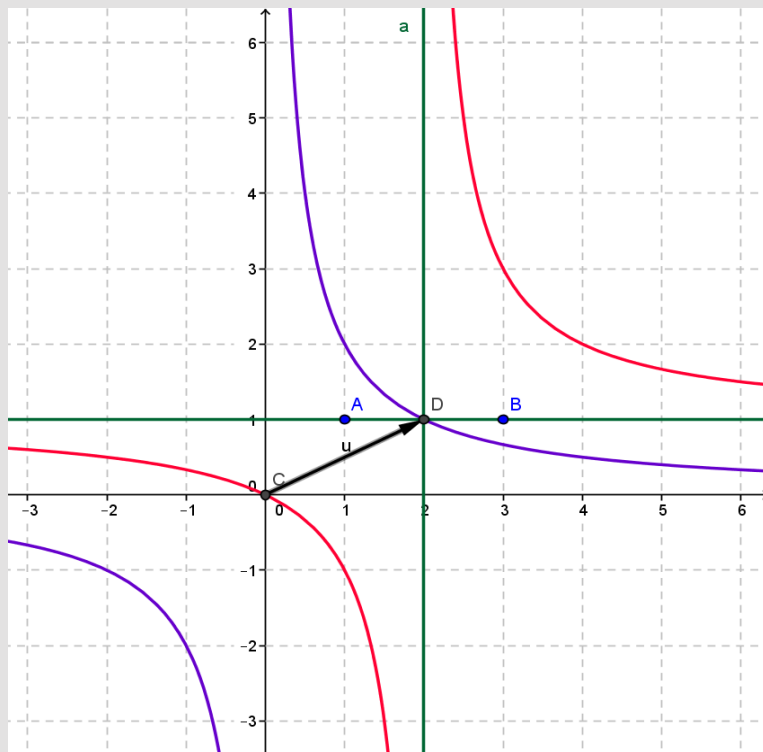
Masala. $y = \frac{x}{x-2}$ funktsiyaning grafigini yasang.

Yechish: $y = \frac{x}{x-2}$ funktsiyani

$y = \frac{2}{x-2} + 1$ ko'rinishiga keltirib olamiz.

$y = \frac{2}{x}$ funktsiyani $\vec{a}(2; 1)$ vektor bo'ylab parallel ko'chiramiz.

Bu yerda $x = 0$ vertikal asimptota $x = 2$ ga, $y = 0$ gorizontaal asimptota $y = 1$ ga o'tadi.

Masala. $y = \frac{x-1}{x+2}$ funktsiyaning grafigi qaysi choraklardan o'tadi.

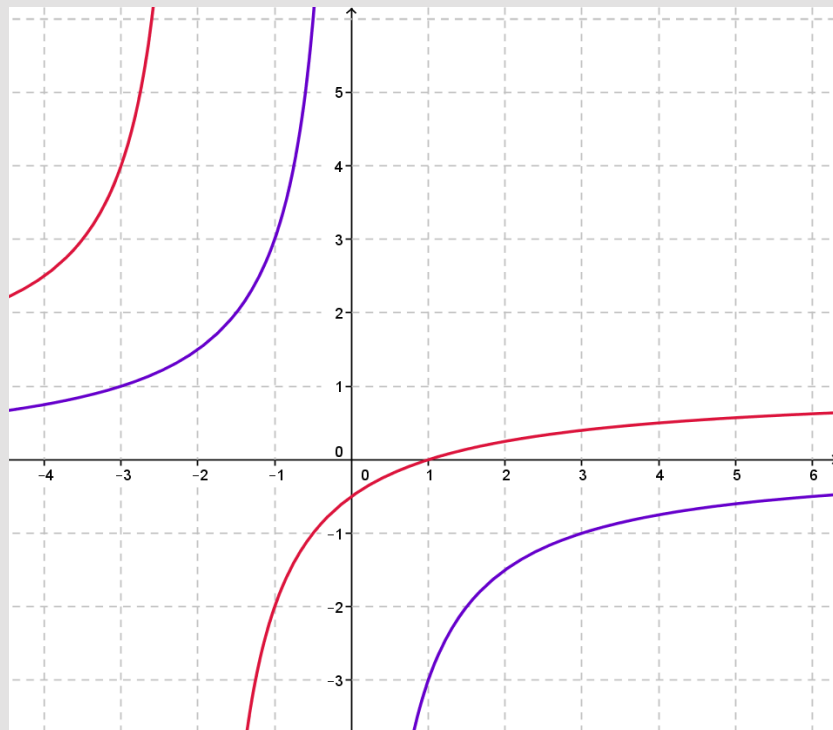
Yechish: $y = \frac{x-1}{x+2}$ funktsiyani

$y = -\frac{3}{x+2} + 1$ ko'rinishiga keltirib, chizamiz.

Bu masalani osongina yechish uchun $x = 0$ da, $y = -0,5$ qiymatga ega bo'lamiz.

Agar $x = 0$ da, $y > 0$ bo'lganida funktsiyaning grafigi IV chorakdan o'tmagan bo'lar edi.

Javob: I, II, III va IV chorak.

Kasr-chiziqli funktsiyaga doir masala

$$y = \frac{2x+14}{x+5} \text{ funktsiya grafigini yasang}$$

Yechish. Kasrdan butun qismini ajratamiz: $\frac{2x+14}{x+5} = 2 + \frac{4}{x+5}$, unda $k=4$, $\gamma=-5$, $\beta=2$. $O'(-5; 2)$ nuqtadan yordamchi $O'x'$, $O'y'$ koordinatalar o'qlarini o'tkazamiz. Ularda $y = \frac{1}{x}$ funktsiya grafigini, so'ng $y = \frac{k}{x}$ funktsiya grafigini yasaymiz. Bu grafik xOy koordinatalar sistemasida $y = \frac{2x+14}{x+5}$ ning grafigi bo'ladi.

